

РЕЦЕНЗІЯ

докторки юридичних наук, професорки, завідувачки кафедри теорії права та прав людини Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича Гураленко Наталії Анатоліївни на дисертаційне дослідження Степенюка Олега Григоровича «Герман Даубеншпек і матеріально-правова реляційна техніка», подане на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 Право спеціальності 081 Право

Актуальність теми дослідження. Реляційна техніка, яка є предметом дисертаційного дослідження Олега Григоровича Степенюка, реально виконує прикладну й навчальну функції. Прикладом цього є Німеччина. Так, у Німеччині в навчальному процесі реляційна техніка використовується у двох формах: по-перше, експертний стиль, як техніка застосування матеріального права, використовується під час навчання в університеті, по-друге, власне реляційна техніка, після закінчення навчання в університеті, є основою для стажування в суді. Основний акцент вже робиться на праві процесуальному.

Це пов'язано з особливістю юридичної освіти в Німеччині, яка розпадається на два етапи: 1) навчання на юридичному факультеті і 2) окреме стажування в суді, адвокатурі тощо. При цьому потрібно здати два державні іспити, основою для складання яких і є реляційна техніка (і в вузькому, і в широкому розумінні, про що було сказано вище).

В Україні же розвиток вищої юридичної освіти може й повинен відбуватися на основі запозичення, зокрема, і здобутків німецької юридичної освіти. І це зайвий раз підкреслює актуальність теми дисертаційного дослідження та її прикладне значення для підготовки «практичних юристів».

Чи має реляційна техніка майбутнє, або завтра? На погляд О. Г. Степенюка, - з яким ми також погоджуємося, - має. Реляційна техніка формувалася під впливом традиційної юридичної методології. Сучасна юридична методологія, взагалі, і матеріально-правова реляційна техніка як предмет дослідження вказаної вище дисертації, зокрема, підпадають і можуть підпадати під все більший вплив теорії юридичної аргументації, зокрема

теорії юридичного дискурсу Роберта Алексі, в чому нас досить обґрунтовано переконав автор дослідження.

Актуальність дисертаційного дослідження підтверджується також ступенем наукової розробки теми (Г. Даубеншпек, П. Заттельмахер, В. Зірп, В. Шушке, П. Катко, Л. Гуссек, К.-Ф. Штукенберг, Е. Шнайдер, Ф. Ранієрі, Р. Алексі, К. Ларенц, М. Павчнік, Я. Шредер, Й. Рюкерт, Б. Віндшайд, Д. Медікус, Є. Ерліх, Я. Шапп, С. І. Максимов, А. А. Козловський, В. В. Трутень, Р. А. Майданик, А. Г. Павлюк, О. М. Балинська, М. Бліхар, В. Бліхар, Н. А. Гураленко, О. В. Щербанюк, В. А. Вдовічен, В. Г. Савчук та ін.). При цьому можна стверджувати, що поєднання реляційної техніки і теорії юридичної аргументації в аспекті, порушеному в дисертаційній роботі, сьогодні тільки намічається, а тому й розгляд синтезу запропонованої Германом Даубеншпеком стандартної реляційної техніки, її часткової емансипації, теорії юридичної аргументації та теорії, філософії й соціології права, в плані знаходження і застосування матеріального права, становить актуальну тему для дослідження, яка і є оригінальною як в Україні, так і в Німеччині.

Дисертаційна робота підготовлена та виконана на кафедрі теорії права та прав людини юридичного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича відповідно до плану наукових досліджень кафедри в рамках кафедральної тематики: «Захист прав людини» / «Protection of human right» (номер державної реєстрації: 0121U109357).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації. В процесі дослідження порушеної у дисертації проблематики використано значну кількість німецькомовних джерел, що дало змогу всебічно розкрити предмет та досягнути мету дисертаційної роботи.

Основна частина дисертації складається з трьох розділів, які відповідно називаються «Герман Даубеншпек і загальний дуалізм реляційної техніки», «Знаходження і застосування матеріального права в реляційній техніці» та

«Експертний стиль опрацювання правової справи». Робота містить й інші релевантні реквізити. Наукові положення, висновки і рекомендації, викладені в них, повною мірою опубліковані в 13-ти наукових працях. Зокрема, в 3-ох наукових статтях у фахових виданнях України з юридичних наук, 1-й праці, яка додатково відображає наукові результати дисертації, а також у 9-ти збірниках тез, публікацій матеріалів науково-практичних конференцій.

Завдання, які конкретизують мету дослідження, вирішені на належному монографічному рівні, що свідчить про навички результативного застосування методологічного інструментарію, розуміння його евристичного потенціалу.

Положення, що виносяться на захист, - нові, зважені та обґрунтовані в тексті роботи. Висновки свідчать про завершеність дослідження та наявність підстав для запозичення реляційної техніки в Україні, коли враховується не тільки статика, але й динаміка реляційної техніки, коли поряд із класичною реляційною технікою формується похідна реляційна техніка, тобто експертний стиль опрацювання правової справи.

При цьому заслуговують на увагу такі положення, що містять наукову новизну дисертаційного дослідження:

1. Уперше введено поняття матеріально-правової реляційної техніки та запропоновано таке його визначення: матеріально-правова реляційна техніка – це сукупність матеріально-правової складової стандартної реляційної техніки, репрезентованої, зокрема, Германом Даубеншпеком, та емансипованого експертного стилю, в якій відповідно імпліцитно та експліцитно проявляються особливості знаходження і застосування матеріального права в навчальній і/або судовій практиці.

2. Історія стандартної реляційної техніки та експертного стилю в Німеччині поділена на три періоди – класичний (старий) період, який триває приблизно з 1500 по 1850 рік, перехідний – з 1850 по 1930 рік, та сучасний – з 1930 року донині. Причому в основу періодизації покладено такі факти, як виникнення реляційної техніки, перехід від письмового до усного судового

процесу, а також перетворення реляційної техніки в робочий метод опрацювання правового матеріалу.

3. Історія експертного стилю поділена на два періоди, а саме встановлено, що перший етап триває з 1884/1896 року до 1971 року, і може називатися субсумтивним, а другий – з 1971 донині, і може називатися деліберативно-субсумтивним. За основу береться той факт, що експертний стиль – це сьогодні методика використання передусім субсумції в процесі аналізу правової справи, а з 70-тих років ХХ-го століття все більшого значення набуває зважування, яке має бути залучене до експертного стилю.

4. Уперше введено в науковий обіг поняття емансипації експертного стилю, під якою розуміється існування в навчальній практиці поряд із комплексною, тобто процесуально- і матеріально-правовою реляційною технікою окремої тільки матеріально-правової реляційної техніки. Причому встановлено, що експертний стиль і матеріально-правова складова стандартної реляційної техніки сьогодні збігаються в методичному сенсі.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертаційного дослідження:

1. В дисертаційній роботі відношення субсумції і зважування в контексті реляційної техніки як такої припускається як субсидіарне. Проте, це питання потребує спеціального аналізу, зокрема, потрібно пояснити питання про формальну правильність юридичного силогізму і змістову обґрунтованість нормативного засновку тощо.

2. В роботі теорію юридичної аргументації *pars pro toto* репрезентує теорія раціонального юридичного дискурсу Роберта Алексі. Однак, при виборі саме такого підходу слід було б згадати й інші варіанти теорії юридичної аргументації, які сьогодні можуть справляти вплив на матеріально-правову реляційну техніку.

Вказані зауваження, звісно, не применшують наукового значення дисертаційного дослідження Олега Григоровича Степенюка, та не впливають

на висновок про належний рівень рецензованого дослідження, його загальну позитивну оцінку як самостійного і завершеного.

Відсутність порушення академічної доброчесності підтверджується аналізом тексту дисертаційної роботи, опублікованих наукових праць Степенюка О. Г. Зокрема, протоколом контролю оригінальності дослідження (перевірку наявності текстових запозичень виконано в антиплагіатній інтернет-системі Unicheck, дата перевірки – 13.10.2023 р.) встановлено, що дисертаційна робота виконана самостійно. Відсоток схожості – 3,38%.

Оцінка відповідності дисертаційного дослідження встановленим вимогам. Дисертаційне дослідження «Герман Даубеншпек і матеріально-правова реляційна техніка», подане Степенюком Олегом Григоровичем на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право, відповідає вимогам, встановленим пунктами 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ від 12.01.2022 р. №44 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ №431 від 21.03.2022 р.), Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом МОН України від 12.01.2017 р. №40, а його автор, Степенюк Олег Григорович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

Офіційний рецензент:

докторка юридичних наук, професорка,
завідувачка кафедри теорії права та прав людини
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

Наталія ГУРАЛЕНКО

